

Ради бољег разумевања и ефикасније примене *тачке 15. став 1. подтачка 2) Одлуке о систему интерних контрола и управљању ризицима у пословању друштва за осигурање („Службени гласник РС“, бр. 12/07)*, а у сагласности са основним принципима супервизије осигурања за које се залаже Међународна асоцијација супервизора осигурања (*International Association of Insurance Supervisors – IAIS*), Народна банка Србије доноси

С М Е Р Н И Ц У Б Р . 4

У ВЕЗИ СА УПРАВЉАЊЕМ АКТИВОМ И ПАСИВОМ ДРУШТАВА ЗА ОСИГУРАЊЕ

I. ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Коме је Смерница намењена

Ова смерница је намењена друштвима за осигурање.

Разлози за доношење Смернице

Разлози за доношење ове смернице јесу промена окружења путем убрзаног развоја домаћег тржишта осигурања, усложњавања пословања по дубини и обухвату и очекиваног убрзаног ширења спектра расположивих финансијских инструмената на тржишту.

Циљеви Смернице

Циљ доношења ове смернице јесте успостављање интегрисаног система управљања и праћења ризика неадекватног управљања имовином и обавезама (у даљем тексту: ризик активе и пасиве) на нивоу друштва за осигурање, како би сектор осигурања адекватно одговорио на релевантне изазове новог окружења, искористио шансе и избегао опасности, а с циљем стабилног развоја и заштите интереса свих заинтересованих страна.

II. УПРАВЉАЊЕ АКТИВОМ И ПАСИВОМ И КЉУЧНИ РИЗИЦИ

Управљање активом и пасивом (Asset Liability Management – ALM) дефинише се као **трајни процес формулисања, имплементације, праћења и прилагођавања стратегија које се односе на активу и пасиву ради постизања финансијских циљева организације, узимајући у обзир организациону толеранцију на ризик и остала ограничења.**

У складу са Одлуком о систему интерних контрола и управљању ризицима у пословању друштва за осигурање, приликом креирања функције ALM, друштва за осигурање треба да се усредсреде на управљање кључним ризицима, и то:

- 1) тржишним ризиком**, који се пре свега односи на:
 - (1) ризик промене каматних стопа,
 - (2) ризик промене цена непокретности,
 - (3) девизни ризик;
- 2) ризиком рочне и структурне неусклађености имовине са обавезама**, који се пре свега односи на:
 - (1) ризик солвентности,
 - (2) ризик ликвидности;
- 3) ризиком осигурања.**

ALM је усмерен на *ex ante* праћење ризика, на могућност проактивног одговора и на економску вредност будућих готовинских токова. За квантификацију ризика користе се тестови ефеката бројних могућих сценарија будућих догађаја и осетљивости нето готовинских токова на те промене. ALM је свеобухватни систем праћења ризика који има *непосредан* утицај на резултат. Бројни квантитативни финансијско-статистички инструменти стоје на располагању за мерење ALM ризика и њихову конкретизацију и упоређивање.

III. ОРГАНИЗАЦИОНО ПРИЛАГОЂАВАЊЕ СИСТЕМУ ALM

Две су основе равни организационог прилагођавања друштва за осигурање систему ALM. Једна раван је виша, општија, стратешка, корпоративна, на нивоу друштва као јединствене целине. Друга раван се односи на појединачне линије производа са њиховим специфичностима.

Приликом организовања ALM система на **корпоративном нивоу** треба поћи од упоредне анализе стратешких опредељења друштва, визије, мисије, стратешких циљева, величине, ограничења спољног и унутрашњег окружења, с једне стране, и издржљивости (толеранције) друштва према ризику, с друге, тј. дефинисања нивоа ризика који друштво може да преузме ради остваривања постављених циљева, а у складу с ограничењима и динамичком анализом окружења.

При анализи ризика који се односе на **поједине производне линије** треба узети у обзир природу и специфичне карактеристике тих група производа и инвестициони ризик те групе производа. Конкретизовање и дефинисање ризика по свакој производној линији, у ALM смислу, требало би друштву да омогући да лакше управља ризицима на корпоративном нивоу.

Од управних одбора друштава за осигурање се очекује да, посебним актом који се односи на ову област, или у склопу постојећих аката везаних за праћење и управљање ризиком, а полазећи од упоредне анализе својих пословних циљева и интерних и екстерних ограничења, конкретизују примену ALM успостављањем ALM стратегије кроз дефинисање критичних фактора, механизма, процедура, упутстава и краткорочне и дугорочне стратешке

политике за успешно праћење и управљање ризиком активе и пасиве, посебно имајући у виду како целину проблематике, тако и детаљну покривеност сваког од три кључна поља ризика у осигурању. ALM стратегија подразумева комплетирање инструментаријума, система интерних контрола и организациону функционализацију мерења, праћења и управљања ризиком. Динамика којом ће се обухватати ризици треба да одговара тренутним потребама друштва за осигурање, мада је препоручљиво да се крене од конкретизације процеса за праћење и управљање тржишним ризицима или ризиком ликвидности. Такође је неопходно обезбедити организациону независност ALM функције од управљачке функције и функције одлучивања, како би се обезбедили непристрасни подаци о ризицима (оперативни ризик).

IV. СМЕРНИЦЕ ЗА ПРИМЕНУ

Неопходно је, кроз динамичан приступ проблематици, обезбедити прожимање ALM стратегије са свим релевантним аспектима пословања друштва за осигурање на нивоима појединачних функција, као и на корпоративном нивоу, како би се обезбедила што већа ефикасност праћења и минимизирања ризика активе и пасиве. Такав приступ подразумева испуњавање следећих захтева:

- 1) одређивање циља у погледу односа ризика према користима које ће имати друштво (у смислу толеранције друштва према ризику),
- 2) идентификовање свих материјалних извора ризика активе и пасиве за активу и пасиву, анализа и процена кључних узрока сваке појединачне компоненте ризика и њиховог међусобног односа и односа према спољним факторима,
- 3) квантификација нивоа изложености ризику (нпр. према променама у кључним факторима ризика), као максимално очекиваног губитка са датим степеном вероватноће, или као „лепезу“ исхода (нпр, као дисконтованих будућих готовинских токова) добијених симулирањем различитих сценарија,
- 4) комбиновање прорачуна са пословним и професионалним проценама, ради утврђивања и примене оптималних ALM стратегија,
- 5) праћење изложености ризику и, сходно томе, прилагођавање ALM стратегије и низа претпоставки.

Конкретно организационо решење зависи од величине, сложености и саме природе послова којима се бави осигуравајуће друштво. Уопштено, може се закључити да у већим и сложенијим друштвима ALM може бити организован на више различитих организационих нивоа. Како је ALM корпоративни процес који је суштински обједињен на општем, највишем организационом нивоу, требало би да буде у надлежности неког од чланова највишег менаџмента. Код мањих и једноставнијих друштава функција ALM може бити додељена актуарском, инвестиционом и финансијском одељењу, одељењу за ризик и сл.

Такође, од друштва се очекује да посебну пажњу посвете обезбеђивању адекватне обучености запослених, успостављању одговарајућег интерног система извештавања и контроле и јасне хијерархије одговорности и

надлежности организационих делова за сваки аспект праћења и управљања ризиком активе и пасиве. ALM је непрекидни процес учења и примене знања, па је за успешну имплементацију и максимизирање његових ефеката кључно непрекидно побољшавање постојећих решења, стратегија, механизма антиципације догађаја оптерећених потенцијалним ризиком, као и промовисање знања и свести о значају процеса по свим линијама одговорности у организацији.

У том смислу, у прилогу ове смернице су дати Захтеви *IAIS*-а из стандарда супервизије функције ALM који би друштвима за осигурање требало да помогну да ближе дефинишу неопходне правце усмеравања својих напора с циљем што боље имплементације функције ALM.

*
* *
*

Одговорна, транспарентна и тржишно оријентисана друштва за осигурање, која послују на конкурентском и модерном тржишту и имају повољну пословну репутацију, циљ су који Народна банка Србије жели да постигне у области супервизије осигурања. Таква друштва за осигурање и такво тржиште осигурања ће нашим грађанима омогућити да добију квалитетну услугу осигурања од различитих врста ризика, али и да уносно пласирају слободна новчана средства, уз апсолутну сигурност у погледу заштите њихових интереса.

Народна банка Србије, као орган супервизије, неће контролисати друштва за осигурање у смислу примене ове смернице, али ће њена примена и разумевање допринети побољшању њиховог рада у другим областима које су предмет посредног и непосредног надзора и предупредити предузимање појединих мера надзора.

Прилог:

– Захтеви *IAIS*-а из стандарда супервизије функције ALM

ЗАХТЕВИ I/IS-a ИЗ СТАНДАРДА СУПЕРВИЗИЈЕ ФУНКЦИЈЕ ALM

ЗАХТЕВ ПРВИ

„Супервизија треба да захтева да осигуравајућа друштва успоставе ефективне процедуре за прећење и управљање својим позицијама у активи и пасиви, како би обезбедила да њихова средства и инвестиционе активности одговарају њиховим обавезама и профили ризика и њиховој солвентности.

ЗАХТЕВ ДРУГИ

ALM треба да буде заснован на економској вредности и стога би требало да се користе модели који пројектују будуће готовинске токове за бројне могуће сценарије.

ЗАХТЕВ ТРЕЋИ

Осигуравајуће друштво треба да проучи све ризике који произлазе из његове активе и пасиве, а оне ризике који су значајни у смислу њиховог могућег утицаја на економску вредност, треба укључити у ALM оквир. Ти ризици обично обухватају:

1) тржишни ризик, који укључује:

- (1) каматни ризик
- (2) ризик инвестиција у капитал и некретнине
- (3) валутни ризик

2) ризик ликвидности

3) ризик садржан у продаји производа осигурања (ризик осигуравања),

који укључује

- (1) ризик од поступака осигураника
- (2) ризик новог производа (бизниса).

ЗАХТЕВ ЧЕТВРТИ

Осигуравајуће друштво треба да успостави одговарајуће инструменте за мерење изложености према факторима тржишног ризика. Софистициранији модели треба да се користе за сложеније портфолије производа и инвестиција, до оног нивоа који је неопходан за поуздано моделирање те сложености.

ЗАХТЕВ ПЕТИ

Осигуравајуће друштво треба да узме у обзир опције прикључене новим и текућим политикама, имајући у виду све управљачке поступке које је реално могуће предузети како би се ублажио утицај опција, као и захтев за фер односом према осигураницима. ALM треба да процени могући ефекат који такве прикључене опције могу имати током читавог трајања полиса осигурања.

ЗАХТЕВ ШЕСТИ

Осигуравајуће друштво треба да структурира своју активу на начин који ће обезбедити довољно готовине и диверсификованих утрживих готовинских еквивалената да измири обавезе по њиховом доспећу.

Осигуравајуће друштво треба да има план у случају неочекиваних одлива готовине, или држећи довољно ликвидне или промтно утрживе активе, или имајући одговарајући формални кредитни аранжман.

ЗАХТЕВ СЕДМИ

Управни одбор треба да одобри стратешку ALM политику осигуравајућег друштва, узимајући у обзир анализу односа између активе и пасиве, свеобухватну издржљивост на ризик друштва, захтевани/циљани повраћај на ризике, стање солвентности и захтевану/циљану ликвидност. Виши менаџмент је одговоран за спровођење политике ALM.

ЗАХТЕВ ОСМИ

Приликом формулисања своје свеобухватне стратегије, осигуравајуће друштво би требало да узме у обзир ALM стратегије прилагођене карактеристикама сваке специфичне групе послова (линије производа). Свеобухватна стратегија такође треба да узме у обзир и узајамне утицаје група послова.

ЗАХТЕВ ДЕВЕТИ

Инструменти који се користе за мерење ризика ALM би требало да буду прилагођени околностима у којима се налази осигуравајуће друштво и карактеристикама ризика за линије производа.

ЗАХТЕВ ДЕСЕТИ

Осигуравајуће друштво би требало да буде организовано на начин који ће обезбедити блиску и непрекидну везу између различитих организационих делова унутар друштва који су укључени у ALM. Организациона структура зависи од природе, величине и сложености осигуравајућег друштва и као таква треба да обезбеди организационе претпоставке за одржавање ефикасног процеса ALM.

Функција ALM би требало, у највећој могућој мери, да буде одвојена од функција које обухватају инвестиције, обрачун цена и управљање текућим пословима.

Задатак, улога и одговорност ALM функције требало би да буду јасни, прилагођени и добро схваћени у друштву.

Супервизија би требало да провери да ли су међусобни односи функција адекватни.

ЗАХТЕВ ЈЕДНАЕСТИ

Осигуравајуће друштво би требало да развије и примени процедуре интерних контрола и извештавања за своје ALM политике, које су прилагођене пословима и ризицима којима је друштво изложено. Процедуре би требало строго надзирати и редовно проверавати.“